

УДК 37.091.113.07

КОЛГАН Тетяна

канд. пед. наук, доцент кафедри управління та адміністрування,
декан факультету підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, Донецький
обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

вул. В. Стуса 47, м. Краматорськ, Донецька обл, 84300

E-mail: takolgan@ippo.dn.ua

ПІДГОТОВКА КЕРІВНИХ КАДРІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО УПРАВЛІННЯ НОВОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ШКОЛОЮ

Анотація. У науково-методичній статті досліджується проблема підвищення кваліфікації керівників закладів загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа». Актуальність написання статті зумовили інноваційні процеси в освіті, запровадження ключової реформи Міністерства освіти і науки України, які визначають автономію школи і якість освіти; нове розуміння ролі керівника в управлінні школою; делегування на рівень закладу освіти адміністративних та навчально-методичних повноважень; вимагають від керівника закладу освіти нових знань, компетентностей тощо.

Проведено аналіз робіт науковців щодо особливостей підготовки керівників шкіл до управлінської діяльності, який показав, що питання підвищення кваліфікації керівників закладів загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа» у вітчизняній педагогічній теорії ще недостатньо розроблено.

Стаття має на меті розкриття одного з напрямів роботи Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти щодо підвищення кваліфікації керівників закладів загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа».

Наведені результати вивчення думки педагогічної спільноти Донеччини через онлайн-опитування «Нова українська школа: перші кроки», які засвідчили, що у більшості керівників закладів освіти області відчувається нагальна потреба в оперативному науково-методичному супроводі інноваційної діяльності та професійному розвитку з урахуванням індивідуальних запитів і потреб.

Розкрито практичний аспект підготовки директорів шкіл до реалізації завдань Нової української школи та підвищенні професійної компетентності керівника, на прикладі роботи Відкритої освітньої студії менеджера «Управління Новою українською школою: виклики та новації» для
© Колган Т., 2019

керівників закладів загальної середньої освіти Донеччини. Метою Відкритої освітньої студії менеджера є розвиток професійних компетентностей керівних кадрів закладів загальної середньої освіти для ефективного управління відповідно до вимог чинного законодавства з урахуванням основних принципів державної політики у галузі освіти України.

Визначено подальші кроки ґрунтовного дослідження готовності кожного адміністратора закладу освіти до усвідомлення візії Нової української школи та своєї місії на шляху до неї.

Ключові слова: Нова українська школа, заклад загальної середньої освіти, керівник закладу освіти, форми професійного розвитку, система підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, управлінська компетентність, «агент змін».

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Швидкі зміни в соціально-економічному, політичному житті країни, об'єктивні потреби підвищення якості управління в умовах децентралізації та прийняття Закону України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа» піднімають проблему готовності директорів шкіл до реалізації завдань модернізації системи освіти України; управління колективом закладу в сучасних умовах з позиції менеджменту, з урахуванням особистісно-професійних запитів і потреб, професійного досвіду педагогічного колективу закладу загальної середньої освіти; розвитку управлінської компетентності керівника тощо.

Виникає закономірне питання: Яким має бути директор сучасної Нової української школи, адже він є ключовою фігурою освітнього середовища?

Інноваційні процеси в освіті, запровадження ключової реформи Міністерства освіти і науки України – Нова українська школа – визначають автономію школи і якість освіти; нове розуміння ролі керівника в управлінні школою; делегування на рівень закладу освіти адміністративних та навчально-методичних повноважень; вимагають від керівника закладу освіти нових знань, компетентностей тощо [1]. Ці ключові аспекти й зумовили актуальність написання статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури дозволив визначити, що питання професійного розвитку керівників шкіл розкривають як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, зокрема:

– наукові засади підвищення кваліфікації та підготовки керівників шкіл висвітлені в працях В. Андрущенка, В. Беха, М. Захарова, Н. Клокар, В. Олійника, В. Симонова, Т. Сорочан та інших;

– особливості підготовки керівників шкіл на засадах андрагогіки в післядипломній педагогічній освіті розкрито в працях В. Бондаря, С. Змєєва, В. Олійника, Н. Протасової, Л. Спіріна та інших;

– методологія безперервності в системі післядипломної освіти обґрунтовано такими вченими як І. Зязюн, В. Кремень, Арі Покка, О. Савченко та іншими;

– проблема підготовки керівників закладів освіти до професійної управлінської діяльності в системі післядипломної педагогічної освіти частково висвітлено в працях Л. Даниленко, Г. Єльнікової, Л. Карамушки та інших;

– питання професійної компетентності директора закладу освіти в умовах нової української школи розкрито в працях Л. Калініної, Н. Клокар, О. Онаць тощо.

Проведений аналіз робіт науковців щодо особливостей підготовки керівників шкіл до управлінської діяльності показує, що питання підвищення кваліфікації керівників закладів загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа» у вітчизняній педагогічній теорії ще недостатньо розроблено.

Формулювання цілей статті. Стаття має на меті розкриття одного з напрямів роботи Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти щодо підвищення кваліфікації керівників закладів загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ключовою фігурою в освіті є керівник – директор школи, який працює у винятковій обстановці (період становлення Нової української школи). Лідер і менеджер, який вирішує повсякденні питання, також стає педагогічним і стратегічним лідером та відповідальним за фінанси й безпеку школи [2]. Від його професіоналізму безпосередньо залежить не тільки якість освіти учнів, компетентність педагогів, культура батьків, партнерство з громадою, а й створення та розвиток цінностей, на яких зростатиме українське суспільство в майбутньому [3]. Тому, для того щоб домогтися успіху, керівники повинні мати чітке уявлення про своє місце в Новій українській школі, розуміти свої управлінські функції тощо. Це закладає основу для тривалої та копіткої роботи над створенням та становленням нової особистості керівника сучасного закладу освіти.

Для забезпечення якості освіти, розвитку здібностей та інтересів школярів і їх соціореалізації в сучасному освітньому середовищі керівникам закладів освіти доводиться бути творчо-гнучким, уміти вирішувати нерозв'язані проблеми. Як наголошує В. Анжівський: «Директор школи має

бути людиною високої педагогічної культури, всебічно компетентною в питаннях педагогіки і психології, теорії і практики...» [4].

У Плані заходів Міністерства освіти і науки України на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» визначено процедуру визнання різних форм професійного розвитку в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів [5], але не передбачено заходи щодо підготовки директорів шкіл до реалізації завдань Нової української школи та підвищенні професійної компетентності керівника.

Проте, слід відмітити, що наказом Міністерства освіти і науки України від 13 грудня 2018 року № 1392 затверджено Типову освітню програму організації і проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа». Як бачимо, певні практичні кроки у напрямку підвищення кваліфікації керівників закладів освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа» вже розпочато.

Вивчення думки педагогічної спільноти Донеччини через онлайн-опитування «Нова українська школа: перші кроки», проведене Донецьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти впродовж червня-серпня 2019 року серед близько 500-т освітян області, констатувало, що 94,6 % учасників опитування повністю або частково вважають себе «агентами змін» Нової української школи. Зокрема, найбільш готовими до імплементації Концепції «Нова українська школа», за результатами опитування, виявилися працівники методичної служби області – 59,1% від загальної кількості, а найменше – вчителі-предметники (23% респондентів).

У контексті нашої роботи найбільш цікавим є результати опитування керівників шкіл (директорів та їх заступників). Серед адміністраторів закладів загальної середньої освіти тільки 40,4% назвали себе «агентами змін». Більшість (57,8%) вважають себе такими частково і 1,8% не бачать своєї ролі в Новій українській школі.

Разом з тим, результати опитування показали, що адміністратори вбачають свою роль в Новій українській школі у такому: «Особиста готовність до змін, бажання змінюватися й змінювати; теоретична підготовка та здатність перебудувувати систему»; «Уміння створити команду однодумців, активне залучення батьківської громадськості до освітнього процесу»; «Демократичний стиль управління, свобода вибору для кожного учасника освітнього процесу, педагогіка партнерства» тощо.

Також слід відзначити, що 17% адміністраторів підмінили свої найважливіші управлінські характеристики показниками сучасного вчителя. Проте зазначимо, що 36,7% керівників закладів освіти взагалі не змогли назвати три найважливіші показники, що характеризують сучасного

управлінця. Зазначене свідчить про недостатнє розуміння ними місії нинішньої освітньої реформи та своєї ролі у ній, особистих найближчих і перспективних завдань на цьому шляху.

Та особливо непокоять відповіді на кшталт «Моя місія наглядова» або «Без коментарів», що свідчить про нерозуміння специфіки своєї ролі в Новій українській школі як сучасного менеджера, стратега розвитку та змін у закладах освіти, а також потребує системного індивідуалізованого методичного супроводу професійного зростання подібних керівників.

Проте керівники закладів освіти області розуміють необхідність бути готовими до управління колективом закладу в сучасних умовах з позиції менеджменту як інтеграції науки і мистецтва управління людьми та соціальними процесами; постійно самовдосконалюватися та дотримуватися аспектів неперервності освіти. Про це свідчать результати опитування щодо визначення тем для опрацювання під час курсів підвищення кваліфікації, тренінгів або міжкурсівих заходів у контексті Нової української школи в Донецькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти. Освітяни визначили можливу тематику таких занять, а саме: «Створення новітнього освітнього середовища», «Організація інклюзивного простору в Новій українській школі», «Роль адміністратора в Новій українській школі», «Інформаційно-комунікаційні технології та інноваційно-педагогічне проектування», «Ведення документації», «Фінансова автономія закладу освіти», «Управління кадровою роботою закладу загальної середньої освіти», «Стратегія розвитку закладу загальної середньої освіти Нової української школи» тощо.

Отже, результати опитування свідчать, що у більшості керівників закладів освіти області відчувається нагальна потреба в оперативному науково-методичному супроводі інноваційної діяльності та професійному розвитку з урахуванням індивідуальних запитів і потреб.

Отже, на виконання статті 59 Закону України «Про освіту», враховуючи пункт 5 Плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 року № 903-р, розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 17-р «Про додаткові заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників у 2018 році» (зі змінами), Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа», затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 13 грудня 2018 року № 1392, регіональної програми розвитку освіти «Освіта Донеччинив європейському вимірі. 2017-2020 роки» та з

метою підвищення методичного і практичного рівнів управлінської компетентності керівних кадрів закладів загальної середньої освіти щодо реалізації завдань державної політики в галузі освіти в умовах децентралізації на базі Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти започатковано роботу *Відкритої освітньої студії менеджера «Управління Новою українською школою: виклики та новації»* для керівників закладів загальної середньої освіти Донеччини.

Відкрита освітня студія менеджера – це простір активного розвитку професійних компетентностей освітнього менеджера, де поєднані наукові знання та практичний досвід з метою поширення передових управлінських технологій у сфері освіти.

Мета Відкритої освітньої студії менеджера – розвиток професійних компетентностей керівних кадрів закладів загальної середньої освіти для ефективного управління відповідно до вимог чинного законодавства з урахуванням основних принципів державної політики у галузі освіти України.

Основними завданнями Відкритої освітньої студії менеджера є:

- підвищення управлінської компетентності керівних кадрів закладів загальної середньої освіти;
- сприяння професійному та особистісному розвитку керівних кадрів закладів загальної середньої освіти на основі актуалізації їхнього професійного та життєвого досвіду;
- розширення знань з освітнього та фінансового менеджменту, управління проєктами, формування управлінської команди;
- удосконалення правових знань щодо порядку ліцензування та організації діяльності, розробки статуту, особливостей охорони праці тощо в закладах загальної середньої освіти;
- формування вмінь системно аналізувати результати діяльності закладу загальної середньої освіти, оцінювати проблемні ситуації та знаходити оптимальні шляхи їх подолання;
- розвиток цифрової компетентності у керівних кадрів закладів загальної середньої освіти та навичок роботи із сучасними електронними інструментами управлінської діяльності;
- розширення знань щодо фінансової автономії закладів загальної середньої освіти, їх взаємодії зі спонсорами та благодійниками, отримання додаткових фінансових коштів для забезпечення матеріально-технічної бази, створення сучасного освітнього середовища для всіх учасників освітнього процесу

Діяльність Відкритої освітньої студії менеджера передбачає застосування різноманітних видів навчальних занять, таких як інтеракція, занневе кафе, методична майстерня, семінар-тренінг, круглий стіл,

інтерактивна лекція, воркшоп, ділова гра, дискусія, експрес-тренінг, інтерактивна вправа, інформаційний та комунікативний практикуми, квік-налаштування, майстер-клас, методичний інтернет-дайджест, управлінський тренажер, педагогічний коучинг, практикум, презентація авторської моделі, презентація програми, робота в групах, спаринг-партнерство, стратегічна сесія, творча лабораторія тощо.

Під час навчання розглядатимуться такі питання, як «Вектори реформування освіти в контексті адміністративно-територіальної реформи України», «Зміна концептуальних підходів до управління освітньою інфраструктурою», «Актуальні проблеми державно-громадського управління в закладах загальної середньої освіти», «Менеджмент міжнародної інтеграції Нової української школи: євроклуб як сучасний hub», «Економіка школи в умовах сучасності», «Наставництво як стратегія покращення якості викладання», «Неперервна освіта дорослих як світова тенденція», «Сучасні підходи до навчання дорослих», «Демократична школа – планування змін», «Побудова ефективної взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу на засадах транзакційного аналізу», «Онлайн-засоби для моніторингу в школі», «Ділові ігри на знання Концепції НУШ для менеджерів закладу освіти», «Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти» тощо.

Підсумком роботи для менеджерів стане творчий залік «Управління Новою українською школою: виклики та новації».

Робота Відкритої освітньої студії менеджера триватиме впродовж 2019-2020-го років (чотири сесії по два дні та розрахована на 64-ри години навчального часу).

Отже, проходження керівниками закладів освіти області Відкритої освітньої студії менеджера буде ще одним із багатьох кроків до становлення висококваліфікованого управлінця – майстра нової української школи.

Висновки з даного дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Стаття актуалізує питання освіти дорослих (формальна, неформальна, інформальна) на засадах андрагогіки, неперервної освіти керівників шкіл, розвитку професійних компетентностей директора загальноосвітнього навчального закладу тощо. Ґрунтовного дослідження в подальшому потребують методологічні засади готовності адміністратора школи до педагогічної експертизи освітнього контенту, розробленого школою; партнерській взаємодії школи, влади і громади у створенні єдиного освітнього простору тощо.

Отже, на другому році реформи освіти України саме така діяльність забезпечить кожному управлінцю глибоке усвідомлення візії Нової української школи та своєї місії на шляху до неї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Клокар Н. І. Управління освітніми програмами як складова професійних компетентностей директора школи. *Scientific Journal Virtus*, 2018. February. С. 115-119.
2. Покка Арі Вищий клас. Шкільне управління по-фінському / пер.: О. Назарова. 2-ге вид., випр. Харків: Ранок, 2019. 160 с.
3. Калініна Л. М., Онаць О. М. Базовий стандарт професійної діяльності керівника Нової української школи. С. 52-62. URL: http://www.lib.iitta.gov.ua/706995/1/KLM_i_OnatsO.pdf
4. Керівництво школою / упоряд. М. Анжіївський. К., 1978. 65 с.
5. План заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа». URL: <https://goo.gl/Y3XHoU>

Стаття надійшла до редакції 29.07.2019.

КОЛГАН Тетяна

канд. пед. наук, доцент кафедри управління и администрирования, декан факультета повышения квалификации педагогических кадров, Донецкий областной институт последипломного педагогического образования

ул. В. Стуса 47, г. Краматорск, Донецкая обл, 84300

E-mail: takolgan@ippo.dn.ua

ПОДГОТОВКА РУКОВОДЯЩИХ КАДРОВ УЧРЕЖДЕНИЙ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ К УПРАВЛЕНИЮ НОВОЙ УКРАИНСКОЙ ШКОЛОЙ

Резюме. В научно-методической статье исследуется проблема повышения квалификации руководителей учреждений общего среднего образования в соответствии с Концепцией «Новая украинская школа».

Актуальность написания статьи обусловили инновационные процессы в образовании, внедрение ключевой реформы Министерства образования и науки Украины, которые определяют автономию школы и качество образования; новое понимание роли руководителя в управлении школой; делегирование на уровень учебного заведения административных и учебно-методических полномочий; требуют от руководителя учреждения образования новых знаний, компетентностей и тому подобное

Проведенный анализ работ ученых об особенностях подготовки руководителей школ к управленческой деятельности, показал, что вопросы повышения квалификации руководителей учреждений общего среднего образования в соответствии с Концепцией «Новая украинская школа» в отечественной педагогической теории ещё недостаточно разработаны.

Цель статьи – раскрытие одного из направлений работы Донецкого областного института последипломного педагогического образования по повышению квалификации руководителей учреждений общего среднего образования в соответствии с Концепцией «Новая украинская школа».

Приведенные результаты изучения мнения педагогического сообщества Донетчины через онлайн-опрос «Новая украинская школа: первые шаги», показали, что в большинстве своем руководители учебных заведений области ощущают настоятельную потребность в оперативном научно-методическом сопровождении инновационной деятельности и профессиональном развитии с учетом индивидуальных запросов и потребностей.

Раскрыто практический аспект подготовки директоров школ к реализации задач Новой украинской школы и повышении профессиональной компетентности руководителя, на примере работы Открытой образовательной студии менеджера «Управление Новой украинской школой: вызовы и новации» для руководителей учреждений общего среднего образования. Целью Открытой образовательной студии менеджера является развитие профессиональных компетенций руководящих кадров учреждений общего среднего образования для эффективного управления в соответствии с требованиями действующего законодательства с учетом основных принципов государственной политики в области образования Украины.

Определены дальнейшие шаги основательного исследования готовности каждого администратора учебного заведения к осознанию видения Новой украинской школы и своей миссии на пути к ней.

Ключевые слова: Новая украинская школа, учреждение общего среднего образования, руководитель учреждения образования, формы профессионального развития, система повышения квалификации педагогических кадров, управленческая компетентность, «агент изменений».

KOLGAN Tetiana

Candidate of pedagogical sciences, Associate Professor of the Department of Management and Administration, Dean of the Faculty of Advanced Training of Pedagogical Staff, Donetsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education

47, V. Stus st., Kramatorsk, Donetsk region, 84300

E-mail: takolgan@ippo.dn.ua

PREPARATION THE MANAGEMENT STAFF OF GENERAL SECONDARY EDUCATION FOR MANAGING A NEW UKRAINIAN SCHOOL

Summary. The scientific-methodical article explores the problem of improving the qualification of the institutions' heads of general secondary education in accordance with the Concept of the New Ukrainian School. The result of the study is the opinion of the pedagogical community of Donetsk region through the online survey "New Ukrainian School: First Steps" are presented. The practical aspect of the school principals' preparation for the tasks of the New Ukrainian school is the realization and increasing the heads' professional competence on the example of work of the Open educational studio of the manager "Management of the New Ukrainian school: Challenges and innovations" for the institutions' heads of general secondary education of Donetsk region is revealed.

Abstract. Introduction. Innovative processes in education, introduction of a key reform of the Ministry of Education and Science of Ukraine – New Ukrainian School - made the article relevant.

Analysis of publications. The issues of the professional development of school leaders are revealed by such researchers as V. Andrushchenko, V. Bekh, V. Bondar, M. Zakharov, S. Zmeev, I. Ziazun, L. Kalinina, L. Karamushka, N. Klokar, V. Kremen, V. Oliynyk, O. Onats, Ari Pokka V. Simonov, T. Sorochan and others.

Purpose. The purpose of the article is to reveal one of the areas of work of the Donetsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education for improving the qualification of heads of institutions of general secondary education in accordance with the Concept "New Ukrainian School".

Results. The Action Plan of the Ministry of Education and Science of Ukraine for 2017-2029 on the introduction of the Concept of realization of state policy in the sphere of reforming the general secondary education "New Ukrainian School" defines the procedure for recognition of various forms of professional development in the system of professional development of pedagogical staff, but does not provide for training measures school principals to accomplish the tasks of the New Ukrainian School and increase the professional competence of the head.

A survey of the Donetsk region's pedagogical community through the online survey "New Ukrainian School: First Steps", conducted by the Donetsk Regional Institute of Postgraduate Teacher Education during June-August 2019, found that around 500 educators in the region reported that 94.6% of participants in the survey partly consider themselves the "agents of change" of the New Ukrainian School.

The survey results show that most heads of educational institutions of the region feel an urgent need for prompt scientific and methodological support for innovative activities and professional development, taking into account individual requests and needs.

Therefore, in order to improve the methodological and practical levels of managerial competence of the management staff of general secondary education institutions, the Open Educational Studio of the manager of the New Ukrainian School: Challenges and Innovations for Secondary Educational Managers was started at the Donetsk Regional Institute of Postgraduate Teacher Education.

The manager's open educational studio is a space for the active development of the professional competences of an educational manager, where scientific knowledge and practical experience are combined to disseminate advanced management technologies in the field of education.

Therefore, passing the managers of the educational establishments of the Open Educational Studio of the manager will be another of many steps towards becoming a highly qualified manager - master of the new Ukrainian school.

Conclusion. The article actualizes the issues of adult education (formal, non-formal, informal) on the basis of andragogy, continuous education of heads of schools, development of professional competencies of the director of a comprehensive educational institution, etc.

Key words: New Ukrainian School, General Secondary Education Institution, Head of Educational Institution, Professional Development Forms, Pedagogical Training System, Managerial Competence, "Change Agent".

REFERENCES

1. Klokar, N. I. (2018). Upravlinnja osvitimy proqramamy jak skladova profesjnykh kompetentnostej dyrektora shkoly. *Scientific Journal Virtus*, February, 115-119.
2. Pokka, Ari. (2019). In. O. Nazarova (Ed.). *Vyshhyj klas. Shkiljne upravlinnja po-finsjkomu*. Kharkiv: Ranok (in Ukr).
3. Kalinina, L. M. & Onacj, O. M. *Bazovyj standart profesijnoji dijajlnosti kerivnyka Novoji ukrajinskoji shkoly*, from http://www.lib.iitta.gov.ua/706995/1/KLM_i_OnatsO.pdf
4. *Kerivnyctvo shkoloju* (1978). In. M. Anzhijevs'kyj (Ed.). Kyiv (in Ukr).
5. *Plan zakhodiv na 2017-2029 roky iz zaprovadzhennja Konceptiji realizaciji derzhavnoji polityky u sferi reformuvannja zagal'noji serednjoji osvity «Nova ukrajinska shkola»*, from: <https://goo.gl/Y3XHoU>

(англійською переклала М. Мочикіна – методист відділу гуманітарної освіти Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти)